

HELLENIKA

Föreningen Svenska Atheninstitutets Vänner NR 159 • MARS I/2017

»Jag har tagit med mig Cox Orange, från Sverige«

Jag kommer till Grekland i november 2016 och tycker mig möta ett land som är ur fas med allt. Obama är här men det är för sent, han skulle ha anlänt tidigare. Oliverna ruttar och dräsar ner från träden, kanske är de drabbade av samma elände som hemsökte Italiens olivodlingar förra året, och bönderna nödskördar i panik, för tidigt, det vet man ju hur lite olja man får per säck om man skördar redan i tidig november, men nu räddar de vad som räddas kan innan även återstoden av oliverna dräsar i backen. Och de som sprutat gift över hela härligheten står lika hjälplösa som de godhjärtade ekologerna som kör giftfritt. De har besprutat två gånger men har nu fått veta att de skulle ha besprutat sex gånger. Då möjligen. Har det med klimatförändringarna att göra? Med regnen? Regnen kom för sällan och när de till slut kom i september öste det ner så att stenmurar och vägar förstördes, bilar drev ut till havs, djur och boskap drunknade, hus drabbades av översvämning och människor omkom.

Ur fas är även moralen. Varje år uppgår skattesvinn till sexton miljarder kronor och när småbönder och pensionärer ser sådana siffror i teverutan är det många gamla svordomar som dammas av och kommer till bruk igen. »Men ni har i alla fall er vackra natur!« säger jag i ett försök att få byborna på gott humör. Dimitra drar då de senaste turerna kring sopstationen för mig. »Det multinationella grekiska storföretaget TERNA har i ett par år satsat prestige och pengar på att lösa hela Peloponnesos sopproblem genom att lägga en gigantisk sopstation här, i vår by, i en olivlund, i ett av Greklands absolut vackraste landskap, med grottor, sjöar, floder och berg! Vår vackra natur, som du säger! Efter hård kamp vann vi miljöministern för vår sak men nu har miljöministern blivit utbytt och den nytillsatte är idel öron för TERNAS planer och beredd att göra allt för att få till ett slutgiltigt politiskt beslut i frågan i december. Det är nödvändigt för att inte alla de beviljade EU-miljonerna ska gå till spillo och det kommer de att se till så att de inte gör. Och då har vi förlorat.«

Så ser det ut i Grekland och då har jag ändå inte sagt ett ord om flyktingsituationen, Erdogan, Putin eller Trump!

Frågan är vad jag ska läsa för uppbygglig litteratur för att hämta kraft att stå här och se ut över vår olivlund där mark och stigar är täckta av sjuka oliver. Ända sedan april har vi fantiserat om den stundande oljans förtjänster och nu är väl frågan om vi ens kan skrapa ihop tillräckligt för att bli insläppta genom huvudingången till kooperativet. Då krävs det starka ord.

Jag ser efter vad som står i »svensk-grekiska hyllan«. Bertil Kumlien, Joanna Nicklasson-Mlynarska, Sven Smedberg, Håkan Andersson samt ett antal kokböcker; samfliga volymer med ett lyckligt grekiskt ljus

som strömmar ut från sidorna. Men nu, nu när olivträden gräter!

Då faller blicken på ett medhavt dikturval av den ryska poeten Regina Derieva, översatt till svenska av Alan Asaid och utgiven på Ars Interpres Publications 2016. Här finns det grekiska representerat så att det räcker och blir över. En snabb bläddring ger vid handen att nästan alla är med. Här finns Herakles och Ariadne, Zeus och Atena, Kronos och den sköna Helena, Argonauterna och Jason. Här nämns Samothrake och kolossen på Rhodos, Aposiopsis, Apelles, Sparta, Lethe, Theofrastos, Mnemosyne, Skylla och Karybdis och så vidare. Allt inbäddat i kärnfull bitterhet färgad av livets hårda skola, fattigdom och orättvisa. Just så! Den boken ska jag läsa. Titeln? *Den tatuerade Mnemosyne*.

Regina Derieva föddes 1949 i Odessa och dog i Stockholm 2013. Då hade hon varit verksam som poet i Sverige sedan 1999. Och hon är ingen poet vilken som helst. Nobelpristagaren Joseph Brodsky såg henne som poesin och friheten personifierade. Författaren Aris Fioretos har försökt fånga hennes essens i följande kärnfulla rader: »I Derievas dikter förenas själsdjup med en suverän brist på sentimentalitet, gedigen traditionsmedvetenhet med en lika desperat sorts nykterhet.«

Desperat nykterhet! Precis vad jag behöver för att överleva tiden fram till den ödesdigra stund om fyra dagar då vi ska försöka skilja de få friska oliverna från de så många sjuka. Härdad och fri från tårar ska jag gå den stunden till mötes!

Det finns två sorters vandrare. De som känner sig hemma överallt och de som inte känner sig hemma någonstans. Derieva hör avgjort till de senare. Den grekiska strand finns inte där inte hon har varit och samlat snäckor – hennes samling är en av världens största. Men hon känner sig enligt dikterna inte hemma för det. Något skrivbord har hon, återigen enligt dikterna, inte heller. Dikterna har tillkommit i hennes kök. I en dikt står det att hennes arbetsrum ligger på en havsstrand. Men den flitigast nyttjade bilden är den av källarhållet, det är därifrån tankarna kommer. Så hemlös och så fattig känner hon sig som barn att hon försöker skänka sig själv som lump till lumpsamlaren men blir ratad. Han vill ha kantstött porslin, stekpannor utan handtag, malätna kläder, men i hennes hem finns inget sådant som de har råd att avvara. Och därur spinner hon sin poetik. Nämligen att ur uselhet och elände föds överlevnadsinstinkt, visdom och frihet! Så till exempel berodde avsaknaden av ett skrivbord på att hon inte hade råd med ett. Bara ett som var så uselt att hon jämte pennan måste ha en hammare bredvid sig för att slå ner spikarna så att inte bordet gick i upplösning. Av detta alternerande mellan tvenne verktyg lärde Derieva sig att en dikt ofta behövde några slag med hammaren

innan den var färdig att lämnas till trycket.

Norrmannen Sigbjørn Obstfelder diktade raderna »Jeg er visst kommet på en feil klode! Her er så underlig...« och Regina Derieva skriver med inlevelse om Jona i valfiskens buk, om hur det var att behöva sitta där och stå ut med stanken av rutten fisk, inte så alldeles enkelt att bli "integrerad" där. Tänk bara, detta ständiga kringkastande, detta eviga dunkel! Och vad hjälper det då att valen stortrivs och ystert hoppar?

Ja, Derievas dikter är definitivt rätt val. Dels för att det är poesi på mycket hög nivå och i mycket god översättning. Dels för att hon är så sträng, utan misskund, utan hopp och ändå fylld av kärlek, levande. Hennes politiskt inkorrekt dikter skulle med fördel kunna högläsas i den grekiska riksdagen. Om jag själv fick välja tror jag nästan att jag skulle förorda följande dikt.

OM ÖNSKNINGARS NATUR

Grekerna hade en kultur, och romarna hade en kultur. Slöddret hade ingen kultur. Grekerna filosoferade, tävlade i långdistanslöpning, utarbetade teorier, skrev tragedier (det fanns nästan inga grafomaner). Romarna gick på badhus, skrev komedier, byggde städer på ett visst sätt, byggde kohorter på ett visst sätt. Slöddret förblev slödder och klarade sig ändå alldeles utmärkt.

Så länge ingen åtrådde jämlikhet och broderskap stod civilisationen i blom. Grekerna hade ju en kultur, och romarna hade ju en kultur. Slöddret hade däremot ingen kultur. Slöddret delade bytet lika, i förkänslan om jämlikhet och broderskap. Det som inte gick att dela förintades rätt och slätt. Slöddrets religion – att dela bytet. Slöddrets kultur – att dela bytet.

Det finns ingen anledning att ge slöddret en gåtfull glans.

*Man behöver inte ljuga. Det räcker att säga:
»Vi vill samma som de...«*

Visst förnims blinkningen till Kavafis dikt om barbarerna!

Tre dagar kvar till skördandet. I vanliga fall fyller vi mellan femton och trettio säckar med oliver. Minimum för att få tillgång till en rostfri tank nere på kooperativet är tio välfyllda säckar. Jag går runt bland träden och gör

ett överslag. Tre, möjligen fyra säckar kommer vi att kunna fylla. Det är hopplöst. Vi kommer att bli ratade. Jag cyklar de åtta kilometerna till närmaste café för att se om jag fått något mail att glädja mig åt. Men på caféet hänger barn i klasar framför datorerna och upp-tar allt näutrymme. Det är bara att stoppa ner datorn i väskan igen. Det går inte att läsa heller i den skumma belysningen. Det enda möjliga är att dricka öl.

På vägen hit mötte jag grannar som var ute och plockade maskrosblad till sallad. De sade att det blir samma elände nästa år.

På kvällen söker jag tröst i en rad här och en rad där i Derievas dikter:

Men inget skänks, bara gråt.

---

*Allt syns möjligt när man inte medges något.
Ingen själ, inga ord, inga råd...*

Två dagar kvar till skördandet. Jag tar en sväng förbi kooperativet och hör mig för. Jodå, det kan nog vara en idé att komma med de få oliver vi lyckas skrapa ihop, på villkor att vi köper olja motsvarande den mängd vi själva skulle ha fått ut om vi haft med oss tillräckligt många säckar oliver. Det låter ju hoppfullt. Innan jag går ber jag att få fem tomma säckar.

Tillbaka i lunden träffar jag våra svenska grannar som ska hjälpa till med plockningen. Björn som är pessimist har gått runt och tittat på träden och kommit fram till att vi på sin höjd kommer att få ihop till en säck. Jag som aldrig känt mig mer pessimistisk än nu dubblar budet till två men hoppas innerst inne på tre fyllda säckar. Det är under alla förhållanden bättre än 2013 då vi lyckades få ihop oliver så att det räckte till två små burkar. Men näst sämsta resultatet från 2009 då det regnade oavbrutet och vi trots fyra dagars slit bara fick ihop sex och en halv säckar, det lär vi inte kunna slå. Nere på kooperativet hade jag en kort stund funderat på att be om sju tomma säckar bara utifall att, men sedan svek modet mig.

På kvällen ylar schakalerna värre än någonsin. Det känns som om de kom närmare och närmare, som något slags dödens sändebud. Då känns det luttrande att läsa en Derievadikt som denna:

*Livet – ett billigt motell
där man sover bara
en natt, och på morgonen
påträffas död.*

För att hålla kontakten med svensk vinter har jag tagit med mig en påse äpplen från min mors trädgård. De är från ett nittio år gammalt träd som såg ut att vilja tacka för sig för tjugo år sedan men genom kärlek och omvårdnad fått lusten tillbaka. Det är Cox Orange. De syrligaste och godaste äpplen jag vet, så nära barndomen jag kan komma men inte riktigt ända fram, för barndomens äpplen var Belle de Boskoop som min mor köpte av en gumma för en krona kilot i en källarbutik på Christians Brygge i Köpenhamn.

Nu är det en dag kvar till skörd och jag har två

svenska vinteräpplen kvar. Jag vet inte om det är ett bra tecken men jag tror det. Jag går ut och plockar av det mest dignande trädet och får ihop en mugg oliver som jag lägger i vattenbad. Det vattnet ska bytas många gånger innan bitterheten lakats ur tillräckligt och nått rätta nivån. Jag ska ta väl hand om dem för de kanske blir det enda vi kan sätta på bordet av årets skörd.

Himlen är blå. Örnparet patrullerar området. Jägarnas skott ljuder i fjärran. Jag håller ett av äpplena mot min kind och ber en bön tillsammans med Regina Derieva:

*Äpplet – äppelträdet blick, lövens
slutna ögon. Riv ej denna skörd.
Vi svor varandra sekellånga eder,
tuggade graniten som höjde sig mot himlen.*

*Om en tår föll ner på jorden
sköt det upp ett träd. I grenarnas
stjärnsäll hängde äpplet i drömmar
och mumlade dagsgröna löften.*

*Lägg inte märke till att jag åldras.
Försök bara älska mig med den sidan
av äpplet där jag var din trädgård –
vitblomsterfylld, klädd i svall.*

Jag vaknar sju, myggbiten. Vet vad som väntar. Åter min frukost, espresso med varm mjölk, bröd med färost, pepprig salami och paprika. Bär ut slagorna och näten. Våra två albanska arbetare anländer. De får var sitt svenskt äpple. Solen skiner. Efter en pratstund om alltings elände sätter vi igång. Efter tre timmar är vi klara. Vi får ihop knappt tre säckar, ett uselt resultat. Ändå är vi glada, solen skiner, vi åker ner med säckarna

till kooperativet, där hoppet om att trots allt få göra lite olja på egna oliver snabbt släcks. Vi blir fräntagna våra säckar och tvingas köpa all olja direkt från kooperativet, med rabatt motsvarande oljan de egna oliverna skulle ha gett. Vi lastar in 100 kilo främmande olja i bilen, tillönskas bättre skördelycka nästa år och far hem. Den främmande oljan är god, men den är inte från våra egna träd, vi kan inte skriva »Swahnolja« på etiketterna. Men herregud, världen har inte gått under. Nästa år blir det säkert mycket, mycket bättre. ■

Jan Henrik Swahn